

А. О. Овчаренко

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПОЛІТИЦІ

У статті висвітлені деякі теоретичні основи усної взаємодії в політиці. На основі проведеного аналізу, стверджується, що метою ораторського мистецтва є передача інформації та мотивація людей до дії. Досвідчені оратори можуть керувати емоційним станом своїх слухачів і використовувати це для досягнення певних цілей. Тому приділяти увагу до побудови тексту для політичних діячів слід уважніше, щоб у виборців створювалось позитивне враження щодо здібностей кандидата виконувати посадові функції і готовність підтримати його на виборах.

Ключові слова: лідер, публічна промова, оратор, ораторське мистецтво, ритор

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набуває проблема усної взаємодії в умовах передвиборчої компанії, що безумовно робить вплив на ефективність соціальної адаптації.

Популярність політичного лідера є мірою його переваги в електораті відносно інших. За умови, якщо було її швидке зростання, то таким буде й її спад. Однак лідерам з грамотним PR притаманна закономірність: періоду «публічної смерті» передують плато стабілізації популярності.

Кожний політик насамперед є оратором, який займає певну позицію та відстоює її в словесних диспутах, створює власною мовною діяльністю певний образ, що має бути переконливим для партнерів у спілкуванні. В політичній риторичній важливе кожне вчасно сказане слово. Однак, як відомо, в політиці також потрібні хвилини мовчання, які необхідні для ефективності чергової мовної дії, тактичного ходу. Завдання справжнього політика-оратора – здатність вчасно говорити та мовчати, вміння будувати та використовувати власні думки та слова, формувати через стиль мовлення стиль життя.

До вивчення феномену усної взаємодії неодноразово зверталися такі дослідники, як І. Дубов, Т. Кузнецова, Н. Кохтев, А. Леонтьєв, П. Сопер та ін. Однак, на нашу думку, визначення його місця і ролі в сучасному політичному процесі потребує подальшого поглиблення. З огляду на все це, метою статті є аналіз теоретичних основ усної взаємодії в політиці.

Політичні тексти, особливо у формі політичних промов, існують з часів зародження явища держави та політиків чи державних діячів як її керманичів. Перші промови політичного характеру з'явилися у Стародавній Греції, з розвитком політики та ораторського мистецтва, хоча їх основою можна вважати промови та заклики, які в додержавний період виголошувалися вождями та старійшинами перед племенем, з метою отримання прихильності чи підтримки останнього, а також мобілізації сили цих протодержавних утворень перед вирішальними битвами чи важливими подіями соціально-побутового рівня.

На ранніх стадіях формування культури майстерне володіння мовою вважали соціальною цінністю. Так, головною передумовою прогресу античного красномовства була свобода в обговоренні народом актуальних питань суспільного життя. Саме цей різновид роботи зі словом став основою для багатьох галузей словесної майстерності та літературного мистецтва. Вчителі красномовства видавали чимало посібників під назвою «Риторика». З античного часу існує і розрізнення трьох основних різновидів красномовства (урочисте, судове, дорадче).

У своїх працях філософи та оратори античності та середньовіччя характеризували слово як диво культури. Наприклад у Стародавній Греції мистецтво

промов перетворювалось на мистецтво для інтелектуалів. Оратори того часу високо цінувались у суспільстві, що змушувало їх вдосконалювати навички та перетворювати кожну промову на витвір мистецтва [1]. Політичні промови та «спічрайтинг» як мистецтво їх створення, з історичним плином часу еволюціонували, отримуючи від кожної історичної епохи нові риси та характеристики.

У Стародавньому Римі протиставляли поняття «оратор» і «ритор». Так, для римлян оратор – це громадський діяч, державний муж, що володіє красномовством як засобом політичної діяльності. Ритор – це знавець теорії красномовства, правил мовної майстерності. Він володіє ними і може їх викладати, але не вступає в політичні суперечки щодо долі держави. Відомий оратор Цицерон охоче навчав красномовству та розмірковував про слова в діалогах ораторської майстерності. На його думку, найкращий оратор – той, хто своїм словом і повчає слухачів, і дає насолоду, і справляє на них сильне враження [2].

Засоби переконання залежать від особистості оратора. Для їх ефективності важливими є його політичний і життєвий світогляд, моральний досвід, авторитет. Ритори з особливою ретельністю виділяли цінність виразності, що здатна зацікавити аудиторію незалежно від предметного змісту мовлення. Імпровізація, напружена емоційність, безпосередність особистого контакту оратора з публікою по-іншому структурують його діяльність та впливають на зміст тексту.

Обов'язковою передумовою політичного успіху оратора було залучення історичних відомостей, документів, використання прийомів художньої мови, що формувало доказовість виступу (відомі випадки з залученням історіографії та поезії). Однак красномовство, хоча і продовжувало взаємодіяти з художньою літературою, історіографією, літературою, все ж відокремлювалось від них через політичну діяльність. Згодом, красномовство з характеристики мови трансформувалося у професію, незмінне від античності до сьогодення знаряддя суспільно-політичного впливу й авторитету. Адже тільки за допомогою переконливої публічної промови, можна об'єднати та згуртувати різні групи, донести до широкого загалу і кожного суб'єкта необхідну думку, повести за собою.

Отже, окреслюючи передумови становлення ораторського мистецтва можна побачити, що в античності та середньовіччі ставлення до риторики, ораторського мистецтва політичних діячів, написання промов мало неабияке значення. Красномовство набувало популярності здавна та продовжується і в наш час. Тому політологи та інші дослідники з цікавістю розробляють наукову літературу щодо політичного лідерства, іміджу тощо.

Політичний лідер повинен відповідати певному іміджу: доцільно, переконливо, влучно і культурно висловлюватись, контролювати емоції, не робити помилок у фактах та інформації. Промова має вирізнитись загальною ерудованістю, підготовкою та здатністю триматися перед широким загалом, відео та фотокамерами. У всьому світі політики, державні діячі вдаються до послуг спічрайтерів – фахівців, які володіють майстерністю формулювання речень, а також використовують широкий спектр прийомів у написанні влучної промови для публічного виступу політика. Офіційно спічрайтерів називають референтами. У деяких президентів, політичних діячів формується справжня команда спічрайтерів. Окрім написання промови, ними задається і тон спілкування з різними верствами населення.

Практика виступів у політиці висвітлює тенденцію використання для промов політиків думок інших, більш компетентних у цій справі, людей. Інакше кажучи, за політиків промови пишуть інші люди. Для цієї мети можновладці оточують себе особами, які можуть підказати, висловити почуття, тактовно та філігранно звернутися до людини вищого чину або виступити перед натовпом. Для виголошення промови політику потрібно лише внести правки, підлаштувати її текст промови під себе.

Політичні тексти – це відображення соціально-політичної реальності. Вони безпосередньо стосуються подій і діючих осіб цієї реальності. Виходячи з психолінгвістичної моделі масової комунікації, комунікативний акт, що розглядається під кутом зору його спрямованості на той чи інший заздалегідь запланований ефект, є психологічним впливом [3]. В умовах політичного вибору, текст являє собою символічну модель дійсності, наповнюється інформаційним змістом. Текстові матеріали використовуються з метою впливу на електоральну активність виборців.

Промова повинна мати логіку у викладі думок. Неприпустимо робити довгі паузи, згадуючи певне поняття чи термін або ж підбирати потрібні слова. Паузи повинні бути короткими, задля того, щоб слухач зміг усвідомити щойно отриману інформацію та відреагувати певним чином [4, 27–30]. Політичні діячі рідко виголошують свої промови експромтом для того, щоб передати важливу інформацію, яка стосується їхньої передвиборчої кампанії. Адже найдрібніша неточність може призвести до непорозумінь і навіть дипломатичних конфліктів.

Отже, якщо передбачається тривалий за часом виступ, ораторові необхідно добре засвоїти, систематизувати матеріал майбутнього виступу. Помічниками в цьому можуть стати тези – короткий, стислий план виступу, можливо з певним фактичним матеріалом (цифрами та цитатами). Тези не читають суцільним текстом, їх прийнято іноді дивитись та брати за основу для розгорненої думки. Оратор-політик з досвідом заздалегідь готується до свого виступу, подаючи матеріал в контексті конкретної ситуації для конкретної аудиторії. За таких обставин лаконічні нотатки (тези, план, цитати, статистика) доречні.

Текст з промовою має бути непомітним під час виступу, промовець до нього має звертатись мимохідь, інакше створюється враження, що він не вмє майстерно виступати перед аудиторію і тому не зможе надовго зацікавити слухачів. Під час читання промови складається враження несміливості чи скутості оратора. Натомість імпровізація може створити ефект, ніби

промовець легко маніпулює словами і, таким чином, сформувати недовіру до них; завчений текст інколи теж спричиняє ефект, протилежний бажаному результату. Адже політичний діяч, який відтворюватиме завчений текст, забувши одне слово, може зірвати промову. Слухач сприймає інформацію, яка подається конкретно, без допомоги зайвих рухів, міміки та жестів. Як правило, успіху досягають промовці, які можуть поєднати елементи різних типів промов. Це залежить насамперед від того, якою є мета виступу і якою за характером є аудиторія. Задля уникнення суперечностей, сказаного в промові та дійсності, під час її написання доцільно уважно та серйозно ставитись до тексту, продумувати та враховувати особливості опонента.

Політичним діячам слід володіти красномовством. Якщо політик має досить вигірні зовнішні дані, смак і людську чарівність, манеру виступати публічно рівно, спокійно, вимовляючи кожне слово чітко та зрозуміло, то, вислухавши такого промовця, забуваєш про предмет розмови. В пам'яті залишається, скоріше, образ загалом – посмішка, гарний костюм, уважний погляд, що також є важливим для отримання довірливих відносин із співрозмовником [5, 25–33].

Отже, приділяти увагу до побудови тексту для політичних діячів слід уважніше, прискіпливіше. Писати і озвучувати його слід таким чином, щоб у виборців створювалось позитивне враження щодо здібностей кандидата виконувати посадові функції і готовність підтримати його на виборах.

1. *Ораторы Греции.* – М., 1985.
2. *Кузнецова Т.И., Стрельникова И.П. Ораторское искусство в Древнем Риме.* – М., 1976.
3. *Леонтьев А. Психологические проблемы массовой коммуникации.* – М., 1975.
4. *Сопер П. Основы искусства речи.* – М., 1995.
5. *Дубов И.Г., Пантелеев С.Р. Восприятие личности политического деятеля // Психологический журнал.* – 1992. – № 6.
6. *Кохтев Н.Н. Риторика.* – М., 1994.

Ovcharenko A.O. Some theoretical foundations of the verbal interaction in politics. In the article some theoretical foundations of verbal interaction in politics are described. On the basis of the conducted analysis the author contends that the purpose of the public speaking art is to deliver the information and to motivate the people to actions. Experienced speakers can manage the emotional state of their listeners and use it to achieve certain aims. So it's very important for politician to pay the attention to the construction of the text in order to give voters the positive impression about the candidate's skill to fulfill his duty and create the readiness to support him in the elections.

Key words: politician, leader, political leader, psychological impact, public speech, orator, public speaking

